List 46. **NOVICE** Tečaj XXI.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi poli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gld. 60 kr., za pol leta 1 gld. 80 kr., za četrt leta 90 kr. pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gld. 20 kr., za pol leta 2 gld. 20 kr., za četrt leta 1 gld. 15 kr. nov. den.

V Ljubljani v sredo 18. novembra 1863.

Gospodarske stvari.

O molznih kravah.

Pravo vrednost molzne krave presoditi, je res težka reč. Nihče menda ne bo tukaj popolnega odgovora pričakoval, le bolj povrhoma bodem nektere skušnje povedal, od kterih se nadjam, da mi jih pritrdijo praktični živinorejci.

Dobra molzna krava se najlože po obilnosti in dobroti mleka ceniti dá.

Ne bom pa očitnih znamenj vrle molzne krave v misel jemal; vsak kmetovavec vé z mano vred iz vnanjih znamenj kolikor toliko dobro od slabeje krave ločiti, in mi bo potrdil, da tanki rogovi, dolg in tanek rep, mlečne žile in velika posoda ne storé vselej dobre in molzne krave. Takih znamenj ne číslam preveč; le takrat, če se lepa podoba tudi z dobrimi lastnostmi krave popolnoma ujema in nje notranji značaj vnanjim znamenjem prilikuje, pravim, da je krava veliko vredna in se po obilem mleku splačuje.

Koliko dobra krava dan na dan mleka dajè, se zvé, če se po vsaki molzi zmeri. Pa tudi tukaj ni vse do zobca gotovo; kravja molža se ravná večidel po stanu živinčeta in po krmi, ktera se ji poklada, in če se že obilniša ali manjša molža po stanu živinčeta ravná, ravno tako je tudi, kakor me lastne skušnje učé, po klaji bolje ali slabeje mleko.

Znano je, da so živinorejci zadovoljni, če imajo krave le obilo mleka, in ne gledajo na dobroto, ker obilo in dobro mleko ceno kravjo jako jako povikša. O dobrem mleku namreč je moj namen tukaj besedico spregovoriti.

Da je dobrota mleka razločna, nam ni treba tukaj posebej govoriti; to vsak vé, povsod se govorí o mleku vodenem (slabem) ali pa mastnem (dobrem); al pravi razloček vé le malo kdo, da ima ena krava pri isti piči štirikrat več mleka kakor nje vrstnica, ali pa da je nje mleko štirikrat več vredno kakor nje sosede, to je pa tako, da je, postavimo, 6 bokalov mleka, ki se ga na dan od ene krave namolze, ravno toliko vredno kakor 24 bokalov od kake druge. Akoravno so taki prigodki redki, vendar le kažejo, da mora dobrota mleka z obilnostjo v tanki zvezi biti, čeravno se pri mlečnem gospodarstvu tudi na dobiček bolj kakor na dobroto gleda.

Opazoval sem razločke o smetani, ki jo dajè to ali uno mleko. Se vé, da pleme in rod dela velike razločke. Kar sem o tem skusil je to-le:

1. Moje skušnje o smetani vsaki dan od raznih krav namolzenega mleka so kazale, da je razloček med 4 in 17 odstotki. 4 in 17 gotovo je velik razloček!

2. Zjutraj namolzeno mleko je najslabeje, zvečerno pa najboljše, najmastneje. Opoldne namolzeno je v sredi med tema.

3. Mleko, ktero se sprvega namolze, je veliko bolj redko, kakor nazadnje namolzeno. To pričuje, kako važno je, da se, ako se ravno že proti zadnjemu malo mleka dobí, vime prav do čistega izprazni, ker ima največ smetane v sebi. To je očiten dobiček na smetani, — pa tudi odvrne večkrat bolezni vimenske, kakor je ovčeč ali sajovec (unetje) na vimenu. Ne, copernice ne delajo ovčičev ali sajevcev, ampak nemarne dekle, ki ne pomolzejo krave do čistega. Švicarji imajo raje možke, da molzejo, kakor pa ženstvo.

4. Lep in znošen život kravji tudi nekoliko pripomore, da se v mleku več smetene napravi. Ravno tako priporoča k boljšemu mleku in mastneji smetani klaja. Da imajo stareje krave (po tretjem teletu), ki že delj časa molzejo, tudi bolje in mastneje mleko od mladih, ki začnejo še le molsti, je sploh znano; manj znano je pa tudi, da se prememba hleva ali pa prestava krave na kak drug kraj v hlevu tudi na mleku za kratek čas spozná. Če se krava včasih zmérno prehodi, ima mastneje mleko.

O goveji kugi na dalje.

Že smo se veselili, da je na Kranjskem goveje kuge konec, kar se prikaže zopet v Gradacu, kantona metliškega, kakor smo povedali v poslednjih „Novicah“; al danes imamo še hujo novico povedati, da se je uni teden pokazala ta pošast tudi v Gotni in Smolni vasi kantona novomeškega, in v Št. Jerneji kantona kostanjeviškega; v Gotni vasi je poginilo do 13. t. m. 3 goved, 1 so pobili; v Smolni vasi je poginilo tudi 3, pobili so 2.; v Št. Jerneji jih je do 15. t. m. šlo pod zlo 7.

Povsod je bila zatrošena po drobnici (koštrunih in kozlih) hrvaških, ki so prišli iz Karlovca ali pa čez Gorijance iz Sošíc v vojaški granici, kjer je dokazano, da razsaja goveja kuga. Skor da smo že stokrat svarili v „Novicah“, naj se ne goveja živina ne drobnica iz Hrvaškega ne goni zdaj k nam, — al vsi opomini so bob v steno! Če bi že sam tisti škodo trpel, kdor ne uboga, prav bi se mu godilo, — al da po tacih nemarnežih tudi drugi ljudje pridejo v nesrečo, to je žalostno.

Natoroznanske stvari.

Gaz in plinosvečava. *)

Gaz se imenuje v umetnem pomenu vsako truplo, ki ali samo od sebe ali pa zarad gorkote vzdušno po-

*) Za pokušnjo iz gosp. Fr. Zakrajškovega „Letnika“. Vred.

dobo na-se vzame; tako imenujemo tudi zrak, ki ga dihamo, atmosferičen gaz, ogelno-kislino tudi ogelnokislinogaz, vodenogaz, klorogaz itd.

V tesnejem pomenu zapopademo pa le tiste vzdušne telesa, ki se vedno kot take nahajajo, in če jih ohladimo ali stiskamo, tekoče ali celó trde trupla postanejo. V najtesnejem pomenu pa le tiste vzdušne trupla gaze imenujemo, ki v nobeni okoliščini drugačne ne postanejo, naj jih še tako hladimo ali stiskamo. K tem prištevamo le tri elementarne gaze, in ti so: kislogaz, vodenogaz in gnjilogaz; k poprejšnjim, ki postanejo tekoče ali trde, ako jih zlo shladimo ali stiskamo, prištevamo klor in skoraj vse druge zraku enake trupla. K prvim pa vse, ki same pri znižani temperaturi svojo podobo spremené.

V tehničnem pomenu so pa le tiste vzdušne telesnine zapopadene, ktere gorijo, če pridejo z zrakom v dotiko, in pri tej priči gorkoto in svitlobo dajejo; zato se pa tudi rabijo za svečavo in kurjavo in sicer ceneje od navadnih priprav. Ti gazi se zovejo po imenu materij, iz kterih se delajo: kamnjeno-ogelnogaz, šotogaz, kostenogaz, lesenogaz itd. Tisti gazi, ki najbolj uspešno goré, so kemično zloženi iz ogelca in vodenca v razmerji 6 : 1. Ta gaz se sploh imenuje plamenogaz. Namešan je pa večidel s klorogazom, z žveplenoogelcem, z bencinom itd.

Že v 17. stoletji je Cayton opazil, da se iz kamnenega oglja (premoga) nek gaz dobiti zamore, ki s svitlim plamenom gorí. Leta 1786 je neki Angležž Dundonald prvi iz kamnenega oglja gaz napravil. Kmali potem leta 1792 je Murdoch v svoji novi fabriki gaz za svečavo rabil in 18 let pozneje so ga že v nekem gledišču vpeljali. Leta 1812 je bil gaz prvič mestna svečava v Londonu. V naših krajih so gaz še le čez četrt stoletja potem vpeljali. Francozi trdijo, da so oni znajdli gaz, in sicer nekega Lebona imenujejo iznajdnika, kar pa ni res; vendar gré mu hvala, da je naletel še na druge materije, iz kterih se tudi gaz dela. Če gaz razbeliš, se skroji, ako je čist, v ogelnovodenec, vodenec in oglenec. Ravno v tem obstojí svetloba plamena. Če prižgeš gaz, ki puhtí iz cevke, ne pogorí čisto, le tiste lege pogorijo, ki se dotikajo s kiselcem zraka. Gaz se razbeli in razpade v omenjene materije. Oglenec plava v plamenu kot nevidljiv prah, se razbeli in tako svitlobo daje ter zgorí na koncu plamena, ko pride s kislicem v dotiko.

Najložeje si izjasniš sestavo plamena, ako vzameš svečo, jo prižgeš in opazuješ plamen. Vidil boš, da obstojí iz več delov in sicer iz štirih. Prvi del, ki obdaja nitnik ali stenj, je temen. Tù so gazi še neskrojeni, in ne goré. To se lahko poskusi. Če je plamen precej velik, vtakni klinček v plamen, da bo glavica v temni del prišla. Vidil boš, da se bo les užgal, glavica pa ne. Če v skledici žganje zažgeš, boš temni čunj dobro vidil. Pomoli z železno žličico fosforja vanj, in vidil boš, da se bo stajal, pa ne zgorel. Kakor hitro ga pa iz plamena potegneš, se bo užgal, in bo ugasnil, če ga zopet nazaj noter deneš. Drugi del je višnjelkast, trdo pri nitniku pod prvim. Tretji obdaja prvega, je najbolj svetal, in ta je, ki daje vso svitlobo. Četrti zunanji del je bolj temen, v njem pogorijo gazi, je tedaj najgorkeji.

Čisti gaz se v malem tako-le lahko naredí: Vzemi trpentina in močne žveplene kisline v pravi razmeri; na to ju dobro zmešaj in tako dolgo grej, da se bo jela zmes peniti in temniti. Gaz, ki se bo začel delati, izpelji v kako posodo, kjer se mora potem z apnéno vodo sčistiti. Se vé, da bi nam ne kazalo, na to vižo gaz delati za svečavo, ker so stroški preveliki, temveč, ker imamo druzih materij, iz kterih se dá gaz napraviti. Iz vsega, kar za kurjavo rabimo, se gaz lahko naredí, vendar ga iz kamnenega oglja večidel povsod delajo, čeravno je tak gaz z druzimi škodljivimi gazi namešan, od kterih se le težko, od nekterih celó še ločiti ne dá. Iz olja, smole in mastí bi bil najboljši, pa zopet predrag. Le malokdaj se dela iz spridenega olja, ribje mastí itd., še bolj redko pa iz šote, ker gaz iz šote narejen ne gorí kaj svitlo.

Kakor je bilo že omenjeno, se je ta znajdba iz Angležkega po vseh krajih razširjala, cele družbe so se podale po svetu, ki so se s tem pečale in tako bogatile. Od začetka so mislili, da je svečava z gazom le za bogate in velike mesta; ko so se pa prepričali, da je ceneja od druge, ker se dá iz tako cenih materij delati, so jo tudi v malih mestih začeli vpeljevati, celó v fabrikah in drugih privatnih poslopjih se že pogosto nahaja. V nekterih mestih se gaz tako cenó dela, da ga ne rabijo samo za svečavo, ampak tudi kurijo in kuhajo ž njim, kakor na Dunaji.

Ker je gaz dandanašnji take važnosti*), naj povrhno povemo, kako se dela. S kratkimi besedami naj tukaj le nekoliko omenim. Za gaz zbirajo tako oglje, ki je zlo smolnato, ker le iz tacega se dá veliko in dobrega gaza napraviti. V naših krajih se ne nahaja tako dobro oglje kakor na Angležkem. Pa tudi tam ni oglje vse enako; Mackencie jih je poskušal in najdel kacih 32 sort. Na Škotskem kopljejo oglje, ki bo gorelo kakor sveča, če ga prižgeš. Iz tega gotovo največ gaza dobijo.

Gaz delajo tako-le: oglje ali sploh materije, ki sem jih omenil, v ilnatih retortah pečejo ali destiljujejo. Retorte napolnijo namreč z dotičnimi materijami, jih pokrijejo in s klejem dobro zamažejo, da ne more zrak va-nje. Potem položijo retorte v peč in jim začnejo kuriti. Ni vse eno, ali se oglje zlo ali malo razbeli. Če se premalo segreje, se skoraj sama voda in katran (Theer) delata, pa le malo gaza; če se pa preveč, tako da belo postane, se res veliko gaza naredí in malo katrana; pa tak gaz ima premalo težkega ogelno-vodenega gaza, ker se v preveliki vročini razkroji v lahki ogelnovodeni gaz in oglenec. Ako segreješ retorte, kakor gré, boš dobil 20 odstotkov gaza, vode 40 odstotkov, katrana pa 40 odstotkov rova (Cooks).

Od začetka so bile retorte iz železa, pa skušnja učí, da se v ilnatih boljši gaz dela. V vsaki peči je kacih pet do šest retort vzidanih; iz vsake je speljana cevka v občno veliko cevko, ki je s katranom do polovice napolnjena. Ko se retorte segrejejo, grejo neskrojeni gazi po cevkah, kjer nekaj vode in katrana oddajo, in ta se v neko posodo odteka. Iz zadnjega sistema cevk pride gaz v cilinder, ki je z rovom napolnjen. Skoz cilinder se voda izteka, in vès katran in sopuh na-se jemlje.

Pa ne misli, da bi bil gaz zdaj že za rabo; do zdaj se je namreč le mehanično nekoliko očistil, treba ga je še kemično očistiti. Namešan je s škodljivimi materijami, ktere se ne dajo mehanično odgnati, na pr. gnjilogaz, vodenogaz, ogleno-kisli gaz in več druzih. Ti se dajo odkrojiti le s kemično močjo. Gaz pride iz cilindra v posodo, kjer je z vodo namešana žveplena kislina. Ta amonjakove soli kroji, ogelnokislino, žvepleno-vodeni gaz in prusko kislino (Blausäure) pa oprosti, ktere z gazom vred v drugo posodo puhtijo. V tej posodi je apno v vodi raztopljeno. Ogelno-kislina, žvepleno-vodeni gaz in pruska kislina se kemično zvežejo z apnom, in gaz je zadosti očiščen.

---

*) Odkar se je nova in, kakor je viditi, tudi ceneja svečava iznajdla, bode menda gazova važnost nehala; toda vsa čast tudi padli imenitnosti. Vred. „Letnika“.

Da je gaza vedno za potrebo, se nabira v gazometru, to je, v shrambi vodnjaku podobni, ki je pokrit z železnim cilindrom, tako, da zrak nikjer ne more do njega. Na dnu tega vodnjaka ali gazometra je katranasta voda, v ktero se omenjeni cilinder povezne. Če se zadosti gaza pod cilindrom nabere, ga kviško vzdigne; cevko, po kteri se je napeljal gaz, zamašé in odtaknejo drugo, ki ga speljuje za svečavo. Cevke so v zemljo vložene, da gazu zmrzlina ne škoduje. Po ulicah morejo precej globoko v tleh biti, zakaj z vožnjo se tla pretresajo in ako bi ta pretres do njih segal, bi jih lahko kaj premaknil ali poškodoval, in gaz bi utegnil iž njih puhteti. Če je v kakem poslopji več plamenov, je treba kondenzatorja; iz tega se namreč lahko razvidi, koliko gaza pogorí. Kondenzator, tudi „regulator“ imenovan, ima podobo bobna in je iz železa skovan, se suče v toku krog osi, v tem puhtí gaz v tok in iz tega po drobnih večidel iz medenine skovanih cevkah v tobe, kjer pogorí. Na bobnu je kazalo napravljeno, ki kaže, koliko gaza eno uro pogorí.

Plinosvečava je tudi kmetijstvu v velik prid, in pospešuje sploh blagostan državi. Zemljo, ki so jo pred le za olje obdelovali, rabijo zdaj za potrebnejše pridelke. Živino so pitali zlo zarad mastí, iz ktere se delajo sveče; dandanašnji ne potrebujemo toliko sveč in olja za svečavo, tedaj jim toliko več za hrano ostane.

Národopisne stvarí.

Črnogorci.

Zgodovinska povest.

V češčini spisal P. Chocholoušek.

I.

Črna noč ležala je nad Črno goro in v tamno svoje zagrinjalo zavijala svobodno to slovansko zemljo. Črni oblaki poganjali so se po nebu in dovolili so malokje, in to le za trenutek z zvezdami nakinčenemu nebu pogledati na zemljo. Mesec, v mrak zavit, pomikal se je od Balkana v tmini svoj pot sipaje na zemljo skrivaj svetlobo, pri kteri je mogoče bilo razgledati samo bližnje stvarí.

Samo kader je kdaj pa kdaj bojazljivo izza zagrinjala lice pomolil, bilo je viditi kamnitni okvir Črne gore in tesne klance, vodeče v ravne polja Albanske in Hercegovinske. V daljini svetile so se z zlatimi polomesci ozaljšane munare bosansko-turškega mesta Klobuka, na okoli pa gledali so izmed zaraščenih gosposkih vrtov letni dvori mogočnih Turkov, bolje podobni trdnjavam, kakor stanovanju radostnega življenja.

Pri sličnem svetilu mesčevem bila sta viditi dva moža, potojoča preko Grahova v klance, ki vodi v ravnico. Bila sta to krasna junaka, kakoršnih Črna gora pošilja vsako leto nekoliko stotin proti Turčinu. Ne previsoke postave, čilih, krepkih udov, kterima v vsem tem ni manjkalo potrebne lepote in okretnosti, mogla bi veljati za uzor možke krasote. Na širokih plečih zibala se je vsakemu dolga puška, izza kožastega pasa svetila sta se dva samokresa in handžar z držalom iz slonove kostí. Molčé in pospešno sta korakala čez poljane proti klancu, kjer od vsake strani visoke skale kviško molé, od črnogorske strani zares strme, toda zopet pristopne, od turške strani pa enako kalamirski granitni zidini.

„No, mi dva sva tedaj na mestu, Stanko!“ — reče oni, ki je šel na desni strani, svojemu drugu in obstane — „ali se še držiš svoje odločbe?“

„Kakor so res svetle očí Zaidine!“ — odgovorí ta — „samo eden naju stopi na klobuško polje.“

„Tedaj na posel“ — odgovorí prvi — „preden se umakne junaku dobri čas, ti na levo, jez pa na desno. Z Bogom!“

„Z Bogom Jefrem!“

Ločita se; Stanko se je spenjal po levi strani, Jefrem pa po desni ob steni.

„Jefrem!“ — zakliče Stanko in se ustavi potem, ko je bil nekoliko korakov učinil.

„Kaj hočeš?“ — popraša ta.

„Eden naju ne pride nič več doli“ — veli Stanko — „podajva si roki, Jefrem.“

Ta gré brzo svojemu drugu naproti, da si podasta desnici, in ko se še enkrat pogledata, objameta se. Potem se ločita ne spregovorivši besede in stopata molčé v goro.

Veter raztera mrak z neba in mesec se sveti na nebu kot ribje okó. Oblaki sedejo na brda in v doline, obrazovaje goropadne sence, ondi alemove pečine ali smaragdove gradove.

Vrh grebena gledala sta Jefrem in Stanko v veličanstveni in lepi ta prizor na ravnini, potem obrneta proti Klobuku.

„Zaida!“ — zaklikne Jefrem.

„Zvezda moja!“ — zakričí Stanko.

„Zvezda ta ni vzhajala, da tebi sveti“ — reče Jefrem.

„Jez mislim ravno to o tebi“ — odgovorí Stanko.

„Ni še počivala na tvojem srcu, in duša tvoja ni še trepetala ob njenem objemu“ — nadaljuje Jefrem.

„Prav tedaj!“ — reče Stanko tamno — „prisegel sem ti pod zakletvijo prijateljstvo do smrti, toda ne bi mogel prisege držati, kadar gledam Zaido, zato je treba, da se ukloni naju eden. Pripraviva se!“

„Jez sem pripravljen!“ — reče Jefrem, vzame puško raz rame in začne pregledovati petelina. Ravno to storí Stanko.

Sedaj sta drug proti drugemu polagoma korakala, upiraje drug na drugega očí, tjè do klančevega prepada, tako, da je samo 30 korakov oddaljen bil drug od drugega. Tisti čas pritisneta puški k obrazu, in pok dveh strelov razlegal se je po ravnici in skakal od pečine do pečine ponavljaje se v mnogoglasnem jeku. — Stanko se je zrušil in zamašil si rano v prsih, iz ktere je kri curkoma lila.

„Ali ti je moja krogla do živega došla?“ — popraša Jefrem Stankota.

„Nič več ne bom branil Črne gore proti vragom. Dobro si zadel“ — odgovorí Stanko s slabim glasom. „Jefrem! pozdravi mi Zaido.“

„Pozdravim jo, ti pa mi pozdravi tudi prijatle, ki so poginili, kadar smo tirali Turke v Nikšiču. Ali jih pozdraviš?

„Vse pozdravljam.“

„Kako želiš, da te zagrebem?“

„Pusti to popu!“

„Ali še kaj želiš?“

„Nič ne. Pusti me samega. Z Bogom! Stoj v vojski na mojem mestu, da Gora ne izgubi vojaka z mojo smrtjo“ — pristavi Stanko z vse slabšim glasom obrnivši se na drugo stran.

„Z Bogom!“ — zakliče mu Jefrem z milim in nežnim glasom, kakor da bi ga s tem odpuščanja prosil, in ko vrže puško čez pleča, stopa doli. Stanko turobno zdihne, roki zakoplje v zemljo in vroče čelo zakrije v rosnato travo.

Jefrem, spuščaje se navzdol, vstavi se, puško na novo nabije, in ko se ozrè na goro z mescem razsvitljeno, kjer se mu je prijatel s smrtjo boril, obriše si solzo in hití po klancu naravnost v Klobuk.

Tak duh vlada v Črni gori; on daje večkrat povod prelivanju krví, ker rojake onega, ki pade, poziva na

osveto, ktero sin od očeta in vnuk od deda nasleduje tako dolgo, dokler rodovina ta ne dospé do smrti krivca, ali kakega druzega njegovega rodú. Toda duh ta je duh vitezov; on pošilja junake proti Turčinu; mnogo njih bíje se za dva ali tri, in podivši Turke velí: „Dva sem turška psa ubil za-te Miha; ona krí teče za-te Ivan, in enega sem pojal za-se. Glejte bratje, da vas nisem osramotil, umirite se.“

Dvoboji njihovi brez strasti so in brez osvete, ker gredé na bojno polje morajo se pomiriti. Večkrat pogineta obadva, večkrat eden nju umrje še le po boji. Redko kdaj odide nju kdo brez rane, pa se oprostí z umirajočim drugom in ga vpraša za oporoko, da jo naznani rodbini. Ranjeni se z borivcem oprostí zaprosivši ga, da namesti njega bojuje se proti Turčinu, da Gora ne izgubí junaka.

Tako sta se ločila Jefrem in Stanko. Ona sta bila že davnej prijatla v četovanji in v boji stala sta vedno drug poleg drugega in tako se pripetí, da sta v zadnji vojski obadva ponoči padla na kočo Ahmeta, bogatega Turčina blizo Klobuka in vlovila mu hčer Zaido, ktero so Turki imenovali zvezdo danico, iztočno rožo, ljubimko Alahovo. Da so Turki prav govorili, skusila sta Stanko in Jefrem, ker obadva zagledala sta se va-njo.

Zaidi sta pa tudi bolje dopadala krepka ta dva junaka, kakor z opijem in nečistostjo vsahnele lica Turkov. Toda Stanko kmali opazi, da je Zaida Jefremu bolj nagnjena, in zavidal je prvikrat srečo prijatlu. Al zavist ta ni dolgo trpela, ker Zaidini oče napade Goro, ko sta bila prijatla oddaljena, in odpelje hčer domú, odločeno za harem mostarskega vezira.

Ko se vrneta domú in jima Stankov brat razloži, kaj se je bilo prigodilo, pograbivši puške, hitita v Klobuk, danes in vsako noč. Ondi se Stanko vveri, da ljubeč ni ljubljen. Ljubomornost, bol in osveta prebijejo mu srce, in on, kot svoboden črnogorski sin ni znal brzdati strasti. Ko je sinoč vidil Zaido, kako njegovega prijatla objema, nameri puško na onega; toda angel varéh ga varuje ubojstva. Obrnivši hrbet pobegne v Goro in danes pozval je Jefrema na dvoboj, kakor veljá, da se ne pretrga prijateljstvo. — Svrha dvoboja nam je že znana. (Dal. prih.)

Slovstvene stvari.

Še nekaj zastran naročbe
na
„Lahkoverni“,

veselo igro v 3 djanjih, spisal Bernard Tomšič.

Ko sem mesca septembra pisal prvo naročbo na imenovano knjigo, nadjal sem se podpore, temveč, ker sem spoznal živo potrebo slovenskih iger, — ali žalibog — upanje me je ogoljufalo; preveč upal sem Slovencem, ker dozdaj nisem še toliko dobil naročnikov, da bi mogel polovico tiskarnih stroškov plačati. „Kdor prosi, ta nosi“, pravi naša slovenska beseda; obrnem se toraj še enkrat na vse slavne domoljube slovenske in prijatle literarnih izdelkov ne le s svojim lastnim povabilom, ampak naj malo obširneje naznanim, kaka igra je „Lahkoverni“, kdo jo je napisal in kako, da potem spoštovani čitatelji sami blagoizvolijo, je li ta igra vredna, da se spravi na svetlo ali ne, da ne bodejo morebiti potem rekli, da jim mačka v žaklji ponujam.

Bernard Tomšič, spisatelj te igre, bil je učitelj v Vinici, rojen v Dobrepoljah na Kranjskem, mož, kteremu je enako teklo pero bodi si v slovenskem ali nemškem jeziku in od kterega bila bi potekla še marsiktera mična zvezdica našega slovstva, da ni obnemagal pod nemilimi okolinostmi in tužnem življenjem. Bolezen ga je neprestano trla tako, da je večkrat rekel: „še nikdar v svojem življenji nisem bil popolnoma zdrav“. On je bil prvi, ki je v „Novice“ pisal pesmico z Gajevimi črkami *), — tedaj še takrat, ko se je očiščen feniks — slovenski orel še le vzdigovati začel iz žlindre nemškutarskega kovarstva. Napisal je dalje več krasnih reči, kterih nekaj jih je že ponatisnjenih, večino pa stiska prej ko ne kaka nedomoljubna pest. — Kar se njegovih spisov tiče, sestavljeni so s poetiškim duhom in prav narodno, akoravno se ne more ponašati, da jih je mnogo (več je nemških, ali ne tako lepih kakor slovenskih), — no, pa saj mu je bilo tudi prav malo let sojenih na tem svetu — umrl je v 45. letu svoje starosti (24. maja 1856).

„Lahkoverni“, vesela igra, ktero imam toraj v rokopisu, sestavljena je v verzih prav razumljivo; zadržaj ji je vzet iz neke resnične (?) dogodbe, ki je bila 1831 popisana v nemškem jeziku. **) Prišel je namreč neki šarlatan v trg N., ter s svojo izmišljeno umetnostjo nekaj starih bab po sreči ozdravil. Ko mu je to tako srečno izšlo izpod rok, napové lahkovernežem ondotnim, da hoče vse mrtve, dasitudi so že 10 let v trohnobi, obuditi iz grobov. Pri tem podvzetji pomagal mu je še neki drugi nimanič, kterega imenuje spisatelj te igre Podpihovec. Res se dogodí, da čez malo časa ju vès trg kakor bogova častí. Eden pride, drugi odide; eden je hotel sestro, drugi brata, tretji ljubico, četrti prijatla — le žene nobeden ne. Grozna misel, da bodo mrtvi vstajali, spekla je marsikterega v vest; prišli so kmali tudi nekteri z denarnimi darili k našemu mojstru, ter ga za božjo voljo prosili, naj pusti v spanji to ali uno dotično osebo. Kaj pa, da Rodogoljuf (tako se je čudni mojster imenoval), nobenega ni hotel odpraviti s potepenim pismom, temveč si je bil mošnjico že prav do vrha napolnil. Posebno smešno je, kako neki dacar s povzdignjenima rokama goljufa prosi, naj bi ne oživil njegovega gospodarja, čegar smrti je prav za prav on sam kriv, in kterega je za marsikteri goldinarček opeharil. Strašna osupnost bila je v kratkem v celem trgu, staro in mlado balo se je strašnega dneva. Celó sam sodnik, kteri je poprej Rodogoljufa (ko je k njemu prišel prosit dovoljenja) mrzlo sprejel, priromal je tudi k imenovanemu čudodelcu, ter mu primerno darilo ponudil, ako bi se vendar novica utegnila uresničiti, da bi vsaj njegovo ženo pustil v miru. Smejati se moraš zvitemu Rodogoljufu, kako prebrisano je zapustil ta trg in šel s svojim tovaršem — Bog vé kam? — Ta mali košček, ki ga podam čitateljem svojim, naj zadostuje, da poznajo obsežek igre, ktero bi prav rad dal na svetlo tudi že zato, da spolnim očetovo željo, ktero uvidim iz rokopisa, ker je bil za tisk že popolnoma pripravljen. Da častiti bravci tudi metriko vidijo in poezijo skušajo, evo dva prizora iz te igre za poskušnjo.

(Rodogoljuf pride sodnika prosit dovoljenja.)

— — — — — — —

(Sluga odide; trkanje.)

Sodnik.

Ave! — (za-se) Da b' te mrčes kuga!

Drugi prizor.

Rodogoljuf. Sodnik.

Rodogoljuf.

Ponižni Vam sluga!

Sodnik.

Kdo ste? kaj čte Vi od mene?

Rodogoljuf.

Naj srce se mi odklene,
Preden 'z ust gré prošnja moja!

Sodnik.

Dajte hitro mi pokoja!
Saj v ovinkih ni koristi.

Rodogoljuf.

Vedite, da jaz sem tisti,
K' je v treh dneh bolnike mnoge
V vašem mestu djal na noge.

Sodnik.

Nisem vidil do zdaj njega;
Slišal vendar sem od tega.

---

*) Glej „Novice“ 1843. teč. I. št. 8.

**) Zagrebška „Luna“ leta 1831, št. 14. sestavek: „Wer nur seine Leute kennt.“

Rodogoljuf.
Glejte pred očmí zdravnika,
Vsacega ozdrav' bolnika,
Jaz za jetko, vodenico
Imam prebrisano glavico;
V hipu mrzlico odženem,
Duri v prihod ji zaklenem;
Jaz popravit' znam želodec,
Proč madron odganjam, bodec.
Pravi vid dam kratkogledcem,
Putko znam odpravljat' dedcem.
Radostne st'rim 'z žalostnjakov,
Žalostne st'rim 'z veseljakov —
Govoriti brez zamude,
V zdraviteljstvu delam čude.

Sodnik.
Tac'ga rabi naše mesto,
Zmernost', treznosti nezvesto.
Tù in tam je dost' bolnikov,
Malo umnih le zdravnikov,
Torej pri nas ostanite,
In bolnike še zdravite.

Rodogoljuf.
Al še druge učenosti
Me učil je mož modrosti:
Da vse vzdignem, ki so v grobi,
Preden angel jim zatrobi;
Če so trupla tud' strohnela,
Zopet bodo oživela.

Sodnik.
Ljub' prijatel! ta je bósa;
Kar odreže smrtna kôsa —
Se do ustajenja zore
Skupaj djati več ne more.

Rodogoljuf.
Če m' ne bote hudo vzeli,
Čem ostati dan tu celi,
Za poskušnjo vse bolnike,
Bodi male, bod' velike,
Bod' bogate, bod' srotice,
Bom ozdravil brez petice.

Sodnik.
Brez petice? Ta je nova,
Al zopet laž gotova!

Rodogoljuf.
Jutri grem na kraj trohnobe,
In obidem trikrat grobe,
Na moj „Hokus, Pokus" kmalo,
Kar je mrtvo, bode vstalo. —
Prosim poglavarstvo slavno
Mi za delo čeznaravno
Dati dovoljenje v listu.

Sodnik.
Ha! dal bi ga Antikristu! —
Rad čem dovoljenje dati,
Vaše dni pri nas ostati;
Bogatine, sirotice
Ozdravljati brez petice.
V miru pak mrtve pustite,
Scer — scer zdravi ostanite!
(podaja mu rokó.)

Rodogoljuf.
Mestničani so vesoljni
S čudodelcem zadovoljni. —

Sodnik (srdit.)
Razun mene ni jezika,
Poslušajte me sodnika!

Rodogoljuf.
Z Bogom! nesem poročilo,
(za-se:)
Pisal bodeš list še v silo.
(odide.)

Deveti nastop.

Miklavž (sodnikov brat); za njim jih več v sobo plane. Prejšnja.

Sodnik (k bratu glasno:)
Zapri jim pred nosom vrata;
Preč od tukaj, scer bo druga!
Kje je moj telesni sluga?
Kje so briči, kje čuvaji?
Je li rijást meč pri kraji?
Al poznate me sodnika?
Razun mene ni jezika!

Miklavž.
Lep'ga vraga si napravljaš,
Kaj se vraga obotavljaš
Vraču dovoljenje dati,
Mrtve v grobih oživljati?

Ključavničar.
Da, do dans sodnik ste bili.

Voznik.
Druzega bomo zvolili.

Sodnik.
Druz'ga?!

Krojač.
Ki bo od Vas bolji.

Sodnik.
Krog in krog ga ni okoli.

Potepuhovec.
Brž papir, peró, črnilo!

Sodnik.
Hm! papir?

Voznik.
Scer rab'mo silo!

Sodnik.
Silo?!

Miklavž.
Da, zdaj ni drugači.

Sodnik.
Ni?!

Ključavničar.
Naj živijo tudi vrači!

Sodnik.
Vrači! al — —

Potepuhovec.
Brž brez odloge
In nasproti niti sloge.

Sodnik.
Nu, nu — —

Neža.
Hitro, vrač odhaja!

Potepuhovec.
Ki življenje mrtvim daja!

Sodnik (raztresen:)
Hu, hu! — kaj sem hotel reči?

Neža (Miklavžu:)
Dajte malo mu postreči.

Miklavž
(prinese papir, peró in črnilo.)
Tukaj je pisarja raba.

Sodnik.
Moja roka je preslaba!
Bratu hočem izročiti — —

Potepuhovec.
Vaša roka mora biti.

Sodnik.
Naj mi vsaj moj brat diktira!

Miklavž (nazočim.)
Tiho! — Dajte nama mira.

Milavž (narekuje:)
„S temi vrsticami Boštjanu Rodogoljufu dovoljenje dam" — —

Sodnik (pisaje)
— „dam" —

Miklavž.
— „jutri vse mrtve, bodi si moškega ali ženskega spola". —

Sodnik.
— „možkega spola" —

Potepuhovec
(gleda mu čez rame.)
Ženski spol ste pozabili. —

Miklavž (bratu.)
Zgubljen si, da Bog se usmili!

Potepuhovec.
Jaz čem ljubico!

Neža.
Jaz sestrico.

Miklavž
(kaže mu na papir.)
Deni ženski spol v vrstico!

Sodnik
(pišaje nevoljen ponavlja:)
— „ženskega spola" —

Miklavž.
Kak' peró te nizko nese!

Sodnik.
Roka mi se strašno trese!

Miklavž.
— „bodi mlade, bodi stare" —

Sodnik
(peró proč vrže.)
Daj prej „Hirschhorngeist" z omare,
Tudi en požirk rakije,
Smrtni pot po licih lije!
(Mu prinesó.)

Miklavž.
Zdaj brž, da bi prej končala,
Kje sva bratec že ostala?

Sodnik (se oddahne)
— „mlade ali stare" —

Miklavž.
— „naj bodo tudi že 10 let v grobu, — k življenju obuditi." —
Zdaj podpiši.

Potepuhovec.
V letne bukve s tako zgodbo!

Sodnik (podpiše.)
Smrtno sem podpisal sodbo! itd.

Kdor častitih čitateljev misli se torej naročiti, naj mi blagovoli do 10. decembra pisati v Zagreb (poste restante), ker potem bode — če se dosti naročnikov nabere — igra šla koj v tisk; mislim pa samo toliko iztisov natisniti dati, kolikor se naročnikov oglasi. Posebno prosim vse slavne čitavnice, vse drage domorodce in predrago slovensko mladino, naj mi nabira naročnikov, ter mi jih do naznanjenega časa pošlje. 13. iztis dobí vsaki nabiravec za dar. — Hudó je zares, ako misli kak nepremožen človek storiti kaj dobrega, pa vidi — da ne more. Salvavi animam meam!

Ljud. Tomšič.

Slovstvo slovensko.

Razun Goriškega Letnika*) izšel je ravnokar iz Blaznikove tiskarnice v prav prijetni podobi prvi vezek letošnjega „Cvetja". Obsega pesmi J. Bilca, pod naslovom „Prvenci", polne katoliškega duha in žive ljubezni do domovine. Ker nam „Cvetje" kaj pridno bogati naše slovstvo, — v dveh letih razveselilo nas je že z 10. deli večidel klasičnimi — mislil bi človek, da ga ni treba še dalje priporočevati in da mu je naročnikov obilo — al to delo se tako krepko podpira, da bi se ne bilo čuditi, ko bi „Cvetje" usahnilo. Res, da po svojem zapopadku ni za priprosto ljudstvo; al pa med Slovenci ni druzih izobraženih ljudí od bogoslovcev in dijakov? Misliti moraš, da ne, kajti naročnikov nedijakov je le okoli 40. Da mladina to delo podpira, je dobro znamenje; na mladini stojí prihodnost; vendar bi imela podpora krepkeja biti. Saj je cena tako nizka, da res nikomur težave ne dela. Sosebno ljubljanska gimnazija morala bi še bolj marljiva biti; vendar toliko je storila, da ima med vsacim deseterim dijakom enega naročnika; bela Ljubljana pa — izuzemši bogoslovce pa gimnazijalce — še med petnajst-stoterimi enega ne! Domorodci! ki si prizadevamo, da obogatimo domače slovstvo, pazimo, pazimo, da nam vsled naše zanikernosti in mlačnosti slana ne vzame še tega, kar že imamo!

Z.

Dopisi.

Iz Zagreba 10. nov. ⊙ — Pozimski večeri podavajo nam obilneje duševne hrane, kakor poletni vroči dnevi. Društvo kazališno igra vsaki teden štirikrat, in sicer: v nedeljo, torek, četrtek in saboto. Od 4. oktobra pričenši smo že vidili 20 gledišnih iger na odru domačem. To naznanjam zategadel, ker prihajajo pogosto Slovenci v Zagreb, pa se primeri marsikteremu, da ne pride o pravem dnevu. Kdor obišče Zagreb, naj

*) „Novice" podajajo iz „Letnika" danes sestavek za pokušnjo; drugi pot bojo govorile več o tem delu. Vred.

nikar ne zamudí iti v gledišče pogledat; naši igravci so bolj izurjeni kakor mnogi drugi po velikih mestih cesarstva. Celo društvo šteje zdaj 28 članov, kterim je ravnatelj gosp. Freudenreich. Ako je gledišče včasih precej prazno, vzrok temu se ne smé pripisovati (kar se večkrat dogadja) igravcem, temveč nehajnosti občinstva, ki ne vé dostojno ceniti svojega domačega zavoda. Včasih so se izgovarjale gospé, da ne grejo rade v hrvaški teater zategadel, ker so ulice pretemne; zdaj jim je pokazila izgovor plinova osvečava, ki se je o vseh Svetih prvikrat prav jasno zasvetila po Zagrebu. — Še v tem mescu bomo imeli v Zagrebu dva koncerta; prvega bo osnoval deželni glasbeni zavod o sv. Cecilii v „dvorani", drugega pa pevsko društvo „Kolo" v streljani. „Kolo" si je letos pomoglo, ker so tukajšnji gospodje pravniki zaključili ga krepko podpirati. Bili so namreč dozdaj razkosani pravniki na dve strani; nekaj jih je bilo v glasbenem zavodu, nekaj v „Kolu". Ker so pa vidili, da je med društveniki glasbenega zavoda dosti takih, ki se ne sramujejo popevati po krčmah nemških pesem, so se preselili k domorodnemu društvu „Kolu", kar je na vsako stran hvalevredno. Pravnikov ima kr. akademija 60 iz vseh krajev Jugoslavije. Slovencev je med njimi samo 5 in sicer trije so iz Štajerske, eden iz Kranjske, eden pa iz Gorice.

Iz Maribora 15. listop. —s— Spodobi se objaviti račun za svečanost tisočletnice ss. Cirila in Metoda, ki se je v čitavnici priobčil pri shodu dné 8. listopada; kajti ne dohaja samo udom domače čitavnice, ampak vsem onim, kteri so se s prispevki udeležili in kterim se ima čitavnica dostojno zahvaliti. Znašajo pa dohodki 982 gold. 27 kr. in troški 983 gold. 15 kr. Položen je ta račun za 14 dni na mizo čitavnično v razgled. — Ondašnja beseda je bila obilno obiskovana in jako živahna. Pevci iz Frauheima so pomnožili domači zbor in domoljubna gospá je s svojim ljubeznjivim glasom in umetnim pevanjem navdušila — ali, da prav rečem, zavnela in očarala vse društvo. Novi tečaj naše čitavnice — bila je ta dan posebno okinčana z grbi in zastavami deželskimi vseh avstrijanskih Slovanov — načel je kot govornik predsednik sam in s primerno besedo opominjal je k vzajemni delavnosti vseh stanov za omiko in napredek naroda našega. Po besedi se je, kakor navada slovenska donaša, napivalo, pevalo in mladi svet se je sukal. Prihodnja beseda 22. t. m.

Iz Celja. ⸸ — Srečo dobro, čitavnica celjska! prav dobro napreduješ; le tako naprej! Da si se iz predmestja v mesto, in sicer na tako lep prostor ravno pri kolodvoru preselila in si tudi prav lepo in prostorno stanovanje izbrala, in vstregla nam vsem, ki te tako radi obiskujemo in se ondi po domače zabavljamo, veselimo in izobražujemo. Res da, poslednja beseda v nedeljo 8. t. m. bila je lepa, vesela in zanimiva, da bi boljša biti ne mogla. Krasno okinčane in lepo razsvitljene sobe; mnogobrojna množica častitih gostov, da je skoraj, ali pa v resnici bilo pretesno; iskreni vvodni govor g. predstojnika čitavnice naše; preblag in krasen venec gospá in gospodičin, da še nobenkrat tako; živahni ples v pošteni veselici; premili glasovi domačih pesem, in pa jako jako izurjena mestna godba pod vodstvom vrlega glasovodja g. A. Cinauerja, ktera je med drugim prelepo po njem za glasbo iz slovanskih pesem sostavljeno kvadrilo in „čitavnično polko" med gromovitim ploskanjem res izvrstno igrala: vse to nam je pripravilo večer, kterega se bo daljni Lučan, Ljubenčan in Mozirčan, kterih je res bilo obilo prišlo, kakor tudi Spodnjosavinčan in vsakter domačih ali vnanjih gostov radostno se spominjal, dokler bodo čitavnice Slovence k zabavam in narodnim veselicam vabile. Pa ne le samo, da čitavnica naša, v tem obziru, hvala Bogu, napreduje, množi se tudi društvo prav veselo, kar je njej v materijalni, udom pa še bolj v duševni prid. — Toraj še enkrat: Srečo dobro, čitavnica celjska, in pa uspešen napredek!

Iz Slivnice poleg Celja 12. nov. = Namenil sem se Vam kaj dopisati; pa mi zeló težko spod rok gré, ker se pri nas malo tacega zgodí, da bi bilo vredno svetu naznaniti. Narod še se ziblje trdno v naročji Morfeja; a kdor pozná okoliščine, se temu ne bode čudil. Možje, kterih sveta dolžnost bi bila prosto ljudstvo podučevati in njegova ustavna prava čuvati, raje nemškutarijo, kakor se godí to tudi drugod. Poprejšnji učitelj bil je izvrsten mož v vsacem obziru in gotovo je eden prvih v labodski vladikovini; al mnogim je za petje več mar, kot za dobro podučevanje in izrejo svojih otrok ter pripravili so ga, da nas je zapustil, in sedanji? Sedanji — pa saj ni namen teh vrstic, da bi o teh zadevah pisal; tedaj povem le, da vitez Resingen se je odpovedal deželnemu poslanstvu in že 14. decembra bode v Celji nova volitev. Domorodni volivci! opominjam Vas, da se že sedaj za trdno pomenite, koga si mislite izbrati. Ne zabite, da je pred dvema letoma za vitezom Resingenom g. dr. Razlag, odvetnik v Brežcah, največ glasov dobil. Skrbite, da sedaj tega bistroumnega moža in gorečega rodoljuba ne prezrete, temveč, da izvolite tak nravni in stanovitni značaj, in prepričali se bodete, da je on popolnoma sposoben mož, ki hoče zagovarjati Vaše pravice tako srčno in temeljito, kakor g. Herman. Ne dajte se takim gosposkim kmetom ali drugim suknjičarjem v pest, ki Vam le obetajo, da bodo izpolnovali Vaše želje, ki se Vam po svojih govorih še celó prilizujejo, da so ponosni svojega kmečkega rodú, potem pa, ko bi imeli svoje obljube spolnovati, zabijo svojo borno bajtico, zabijo narodna prava ter stopijo v kolo protivnikov naših. Skušnja žalibog! to učí. Tedaj čujte!

Podturnski Sokolec.

Iz slovenskega Štajarja. * — Slovenci posavinskih južno-zapadnih okrajev! — pozor! — 14. december se bliža, za Vas važen, imeniten dan; kajti voliti Vam bo namesti gospod viteza Resingen-a, ki se je poslanstvu odpovedal, novega poslanca v štajarski deželni zbor. Pazite, skrbite, da bote junaškemu zagovorniku slovenskih pravic, visokospoštovanemu, nam vsem toliko priljubljenemu gosp. M. Hermanu dali vrednega tovarša na stran. In kdo bi bil zato bolj sposoben, kdo našega zaupanja bolj vreden, kakor tisti gospod, kteremu ste že zadnjič toliko zaupanja skazali bili, in kteri se ga bo tudi v prihodnje gotovo v vsem vrednega skazal; zato nasvetujemo in priporočamo našemu slovenskemu svetu slavno znanega gosp. doktorja Razlaga, pravdnika v Brežcah. Možje, volivci! nikarte prezreti tega. Volite enomiselno, pametno, zdatno, in ne raztrosite glasov svojih v lastno svojo škodo! *) Z Bogom! Dober uspeh 14. decembra!

V Trstu 13. nov. ψ — Po dolgem mrtvilu smo imeli 7. t. m. jako vesel večer: bila je beseda v naši čitavnici. Društveni pevci so peli 7 raznih slovanskih pesem, vse prav izvrstno; gospodičina Hudovernikova, znana vrla umetnica, nas je razveselila z dvema slovenskima in eno laško pesmijo, in nek gospod je izvrstno govoril Preširnovo: „Prva ljubezen". Zopet se je po-

*) Zato g. dopisnik, pa tudi drugi priporočani gospod iz Celja ne bota zamerila, da „Novice" za zdaj edinega gosp. dr. Razlaga priporočajo, kajti priporočilo še druzega gospoda razcepi glasove lahko tako, da „inter duos litigantes", ki bi vam bila oba po volji, „tertius gaudet", ki bi vam morebiti ne bil všeč. „Novice", priporočaje gospoda dr. Razlaga, trdijo tedaj le zopet to, kar so trdile že poprej, in tega jim nihče ne more v krivico šteti. Vred.

kazalo, da imamo za besede dosti močí, in da bi jih lahko večkrat imeli, ako bi le hotli. Sešlo se je k besedi dosti poslušavcev in poslušavk, le odbornikov, kakor je to že navadno, bilo je malo. — Kar je pisal „Novicam“ dopisnik iz Barkole zastran navdušenja za slovenstvo v tržaški okolici, vse to je čista resnica. Videl sem to sam preteklo nedeljo pri sv. Ivanu. Prišlo je bilo tjè mnogo tržaških Slovanov s slovansko zastavo, in ko sedejo na travniku okoli dolzih miz ter začnó prepevati, kar nagloma prigrmé tamošnji pevci kričeči: „Živili! Slava!“ ter posedejo krog bližnjih miz. Zapojó potem mnogo pesem iz vseh slovanskih narečij, nektere take, da jih še nikjer nismo slišali tako izvrstno, da so strmeli vsi poslušavci. Ko se je stemnilo, začnó pokati po zraku rakete med živim petjem, navdušenost pa je vrha dokipela, ko Tržačani podaré omenjenim pevcem slovensko zastavo. Vse to priča, da se národna zavest v naši okolici krepko budí, če tudi je mestno naše svetovavstvo nikakor ne podpira. — Mestna gimnazija ima nekoliko več učencev od državne; slovenščina se pa vendar le na državni učí; to priča, koliko so naši Slovenci mestnemu svetovavstvu mar. Naši Slovenci morejo, kakor Lahi, plačevati za vsa mnogobrojna laška učilišča, gledišča, sprehajališča, mestno svečavo, mestni tlak in za sto druzih rečí, od kterih nimajo nikake koristi, zato pa tudi ni čudo, da so nekteri prošnjo vložili, da bi se odcepili od mesta, ker o ravnopravnosti neče naše mestno svetovavstvo nič vediti. — H koncu še to-le smešnico, al ne izmišljeno, ampak resnično: V neko kavano hodi nek možec, ki vsaki dan prebere „Presse“ od konca do kraja. Po naključbi mu pride v roko „Politik“; misleč, da je „Presse“; prebere jo od konca do kraja, ter večkrat z glavo pokima, da mu je všeč. Ko prebere, vpraša ga sosed, kako mu je kaj všeč. „Wirklich sehr gut“ — odgovorí možec, obrne list, pa pri tem se mu zasveti napis: „Politik“. „Verflucht! hab' immer geglaubt, ich les' die Press' und les' die verfluchte Politik“ — zakričí ter jo vrže na mizo.

S Pivke 18. nov. „Novice“ so svoj čas tudi povedale, da gredo zemljišča postojnske cesarske grajščine na prodaj. Prva dražba je bila 15. do 18. julija za njive, senožeti, pašnike in ribštvo poleg Postojne, Landola, Trnja in Košane. O tej priložnosti si je postojnska srenja pridobila nektere lepe posesti, ves Sovič (ali goro s starim gradom), zraven dva travnika, enega s prav dobrim studencem, enega z malim drevoredom, kar bo trgu služilo v korist in v olepšanje. Tudi šola postojnska je dobila vrt za drevesno šolo, ki ga sta ji kupila šolski krajni nadzornik Andrej Gottsberger in še neki drug dobrotnik skupaj. Druga dražba je bila 10. do 12. novembra za gojzde pri Postojni in pri Košani, zraven za ostale senožeti, pašnike in ribištva. Za gojzde ni nihče storil ponudbe, pa druge stvarí so se večidel oddale. Pri tej priložnosti je zagorska srenja dobro naredila; kupila je velik pašnik, za kterega je bila že dolgo pravda z drugimi srenjami; zdaj je celi pašnik komaj en del tega veljal, kar je bila poprej pravda požrla. To je tudi pričevanje za resnico pregovora: „boljša drobna pogodba kot debela pravda“. Zagorci, kterim gré za gojzd tesno, naj na svojih pašnikih skušajo tudi kaj drevja zarediti, in kmali si bodo opomogli.

Iz Kranja 13. nov. × Naša gimnazija šteje letos v prvem razredu 32, v drugem 40, v tretjem 58, v četrtem 24 učencev, — skupaj 154, toraj 4 manj kot konec lanskega šolskega leta. Mislili smo, da nam jih bodo letos več poslali iz Ljubljane, da ondi ne bojo tako na tesnem; al motili smo se. — Skušnja z očiščenim kamnovcem (petroleum) naše mesto ponoči razsvetliti, se je dobro obnesla; za to želimo, da bi se kmali vse mestne svetilnice za to svečavo napravile, ker ne le, da imamo, česar smo že davno želeli, več svetlobe ponoči, je ta svečava tudi ceneja. Želeli bi pač še marsikaj koristnega, da bi nam napravili naši mestni očetje; al zavoljo velicih stroškov, ki jih je naše mesto o napravi gimnazije, vodnjaka itd. zadnje leto imelo, in zavoljo majhnih dohodkov, ki jih ima, bomo že morali še potrpeti s tem, kar imamo. Tudi Rim ni bil sezidan v enem dnevu. Sanjalo se je unidan nekemu dopisniku v „Laib. Ztg.“ od „zvezdnega drevoreda“, ki naj bi se v sredi mesta napravil na „Podrtini“ in „pred farovžem“; al premodri Natan ni pomislil, da naše mesto ima blezo da največe sejme na Kranjskem, da tedaj v tržnih dnevih potrebuje veliko prostora, pa če bi tudi tacih sejmov ne bilo, da na mesticu, kjer bi komaj kakih 10 divjih kostanjev dosti prostora imeli, bi se le polži sprehajati mogli. — Naša čitavnica veselo napreduje; število družnikov se vedno množí, kar nam je vesel dokaz, da se čedalje bolj zgubljajo vraže, ktere imajo nekteri gospodje o čitavnicah. Zadnja beseda je bila prav zanimiva; s posebno hvalo je bila sprejeta deklamacija iskrenega domorodca gospod Dragotina Peca, ki je govoril „stari in novi duh“ od Vilharja; tudi slavnoznani skladatelj „Naprej-a“ in drugih slovenskih pesem gosp. Davorin Jenko je veselici dodal mično cvetlico; igral je izvrstno na glasoviru. Čez zimo misli čitavnica napraviti vsako nedeljo kratkočasno večernico, pri kteri se bo deklamovalo, pelo ali to ali uno na glasoviru igralo itd. — Prihodnji mesec bomo s besedo obhajali v čitavnici rojstveni dan neumrlega pesnika dr. Prešern-a, kterega truplo pri nas počiva. Pevski zbor učí zdaj gosp. učitelj P. Cebin; nadjati se je, da pod njegovim vodstvom bodo naši gospodje pevci vrlo napredovali ter nam napravili še marsiktero veselo uro.

Iz Ljubljane. — Sejm v pondeljek ni bil dober; prišlo je le malo ljudí, ker je vreme bilo pregrdo.

— Včeraj je bil zastran više realke v Ljubljani zbor deželnega odbora, v kterega so bili povabljeni mestni župan, trije mestni odborniki, c. kr. ravnatelj realke in c. kr. inženir. Pretehtovalo se je od vseh straní vprašanje: kam naj se dene realka, se vé da vsa skupaj. Sklenjeno ni bilo še nič gotovega.

— Zbornica ljubljanskih pravnikov (advokatov) je namesti umrlega dr. Kavčiča za predsednika svojega izvolila občespoštovanega gosp. dr. Raka.

— C. kr. deželna nadsodnija v Gradcu je pri razpisu po smrti dr. Kavčiča izpraznjene advokacije v Ljubljani od 27. dneva u. m. odločno rekla, da se s znanjem slovenskega jezika mora še posebno izkazati, kdor prosi za to advokacijo. Svesti smo si, da bode slavna nadsodnija tudi le po pravičnem tem pravílu službo oddala takemu, ki temeljito izkaže te lastnosti, ktere potrebuje advokat kot svetovavec in zagovornik našega ljudstva.

— Velika čast je došla g. dr. Etbinu Costa-tu, da ga je slavna družba natoroznancev, Leopoldo-Karelnova, izvolila za svojega uda. Ta družba, ktera ne izvoluje samo natoroznancev za svoje ude, temuč tudi druge učene može, ima za svoje geslo prislovico „Nunquam otiocus“ (nikdar len), — pač primerna prislovica neutrudljivemu gosp. doktorju.

— Nek ljubljansk trgovec je prejel po pošti te dni iz Trsta od ondašnje eskomptne banke pismo, v kterem je namesti zaznamovanih 5000 fl. bil snopič časnikov. Spoznali so brž na naši pošti, da je pismo odpečateno in potem le zalepljeno bilo. Ostro se preiskuje zdaj, kje in kdo je dnar vzel iz pisma.

— Da sta glasoviti Danè in nek lašk duhoven, ki sta bila v jetnišnici na gradu, kmali zaporedoma umrla, je resnica; al tista govorica, ki se je, kakor je tudi

„Laib. Ztg.“ omenila, govorila sploh po mestu, da sta se zavdala po vžigavnih klinčkih, je zgolj izmišljena pravljica; umrla sta po bolezni navadno smrt, česar so se zdravniki po sekcii popolnoma prepričali. Res, kakor so „Novice“ že unidan rekle, bi bilo prav čudno, po kteri poti da bi bila mogla priti do klinčkov, ker se vé, kako ostro se pazi vsaki hip na take jetnike.

— Po sklepu odseka za besede in veselice bodo v ljubljanski čitavnici letošnjo zimo podučne in kratkočasne veselice v nedeljo 22. dne t. m., potem decembra mesca: 6., 20. in 27., — januarja mesca: 10., 17. in 24., — februarja mesca: 2., 7. in 21., — marca mesca: 6. in 20., in pa 10. aprila; začetek je vsakrat ob osmi uri. Ta „zabavna pratika“ se pošlje vsem udom, tukajšnim in unanjim, na dom, in če se o tem nič ne premeni, se ne bojo izdajale več posebne povabíla.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Gospôska zbornica zbora državnega je v sejah preteklega tedna potrdila v zbornici poslancev sklenjeno domovinsko postavo, potrdila je dalje novo državno posojilo in da se Ogrom posodi 20 milijonov gold. Tudi tù so se potegovali nekteri gospodje za to, naj se jim dovoli vseh 30 milijonov, in zlasti grof Thun in knez Salm sta živo obžalovala, da se nesrečni deželi odbija polna pomoč, ki je tako silno potrebuje. Državni minister Schmerling nasvetuje, naj se posojílo Ogrom ne omejí strogo na 20 milijonov, ampak izreče, da se more dati več, ako bi se kazalo, da potrebe več zahtevajo; v tem smislu je obveljal dodatek k gori omenjenemu sklepu. Zbornica poslancev je pretresala pretekli teden stroške ministerstva dnarstvenega in nekterih novih uradnij in je več peticij izročila dotičnim odsekom v prevdarek; najživejše besedovanje pa je bilo o pripomočku, ki naj ga država dá novi železnici v Galicii, ki se ima narediti iz Levova v Črnovice in tako po hitri poti izhodnji del Galicije sklene z Bukovino. Stroški te železnice so prevdarjeni na 31 milijonov. Oglasila se je družba, ktera hoče narediti to železnico, ako ji je država porok, da bode kapital od 31 milijonov, ki ga vtakne v to napravo, ji nesel leto in dan po 5 in pol od 100 gold. čistega dohodka. Ako bi ji tedaj čisti dohodki vsako leto ne nesli 1 milijon in 600.000 gold., bi morala država dodajati, kolikor manjka. Odsek je svetoval, naj državni zbor to potrdi, kar drugače v sedanjih okoliščinah ne bo tukaj železnice, in je zagovarjal to državno pripomoč s tem, da ne le deželi doide po tej železnici velik dobiček, temuč tudi državi iz mnogih dnarstvenih, političnih in vojaških ozirov. Večína govornikov se je potegovala za ta nasvet, nekteri govorniki pa so ga krepko podirali, češ, da v take rečí, ki so namenjene le v dobiček započetnikom, se državna kasa ne smé vtikati; če je železnica potrebna, bo tudí nêsla itd. Naposled je bil sklep o tej zadevi odložen, ker se je nekdo drug (Albert Klein) ponudil, da hoče železnico narediti po pogodbah, ktere se pa morajo poprej prevdariti. — Zopet roma iz „Allg. Zeitg.“ pravlica po časnikih, da minister unanjih oprav grof Rechberg odstopi in na mesto njegovo utegne priti sedanji deželni glavár v Galicii grof Mennsdorf. Dunajski časniki trdijo, da je to prazna govorica, ktera, če bi se vresničila, bi pomenila, da se Avstrija misli obrniti na polje ruske politike. — Sliši se, da deželni zbori se utegnejo začeti 15. januarja. — Zopet se govorí, da velika razstava na Dunaji bode vendar leta 1866. — Deželni zbor štajarski je zahteval od državnega ministerstva, naj že zdaj državnemu zboru predloží postavo za šolske zadeve, da deželni zbori potem vejo, kakošno oblast imajo do ljudskih, realnih in gimnazijskih šol. Ministerstvo je odgovorilo, da to ne more biti, dokler niso soseske in političnе gosposke vredjene. — 15. dné t. m. so v Gradcu slovesno odprli popolno vseučilišče; državni minister je prišel sam k tej slovesnosti. — Mestni dunajski odbor po večini glasov ni hotel sprejeti milodara, ki mu ga je Garibaldi že davnej poslal za nesrečnike po lanski povodnji. — Dr. Klunov zemljopis avstrijanskega cesarstva (das Kaiserthum Oesterreich) je prišel na dan že v drugem natisu, — očitno znamenje, da je knjiga ta res dobra. — „Pozor“ zagrebški je zavoljo 6 sestavkov zapleten v tiskarne pravde. — Še zmiraj nosi Napoleonov kongres zvonec po časnikih, kteri pretresajo zdaj tudi pisma, v kterih cesar vabi posamne vladarje v ta zbor; vse je neki povabil razun manjših nemških vladarjev, pa tudi sultana turškega in kralja grškega ne, ker nista zapopadena v pogodbe od leta 1815. Napoleon hoče kongres imeti v Parizu, tako sjajni kakor je uni pred 48 leti bil na Dunaji; da bi pa prišli prav vsi vladarji osebno, ne zahteva. Sliši se, da avstrijanska in angležka vlada hočete poprej izvediti program, to je, zapopadek tistih rečí, ki se imajo obravnovati v zboru. Vlada italijanska pa veselja poskakuje o Napoleonovem kongresu in svojo premakljivo narodno stražo že oborožuje. — Ruske armade se veliko zbira na meji Moldave in Vlahije. — Govorí se, da ruski car hoče razglasiti oklic do svojih podložnih in v državnem zboru petrogradskem razložiti prihodnjo svojo politiko. — Pretekle dni se je več državnih zborov začelo, namreč pruski, saksonski in belgiški; vsi zbori so se začeli z kraljevimi ogovori, o kterih pa ni nič posebnega razun tega, kar govor pruskega kralja pravi, da na vsaki način zahteva, da zbor dovoli vladi, kar terja o armadnih zadevah; utegne pa to zopet spodtikljej temu novemu zboru biti, kakor je bil prejšnemu.

Kursi na Dunaji

17. novembra 1863 — **v novem denarji.**

Deržavni zajemi ali posojila.	
5% obligacija od leta 1859 v novem dnar. po 100 g. g.	69.60
5% nar posojilo od l. 1854 „	80.35
5% metalike . . . . „	73.—
4½% „ . . . . „	65.25
4% „ . . . . „	59.00
3% „ . . . . „	45.00
2½% „ . . . . „	37.50
1% „ . . . . „	—.—
Obligacije zemlišn. odkupa. (po 100 gold.)	
5% doljno - avstrijanske g.	87.25
5% ogerske . . . . . „	74.25
5% horvaške in slovanske „	75.25
5% krajnske, štajarske, koroške, istrijanske . „	87.00
Deržavni zajemi z lotrijami.	
Zajem od leta 1860 . . . „	93.60
„ „ „ 1860 petink. „	94.50
„ „ „ 1839 . . . „	157.50
„ „ „ 1839 petink. „	99.50
5% narodni od leta 1854 „	92.50
Dohodkine oblg. iz Komo „	17.50

Druge obligacije z lotrijami.	
Kreditni lozi po g. 100 . g.	136.50
4½% Teržaški lozi po 100 „	113.00
5% Donavsko-parabrodski po g. 100 . . . „	90.50
Knez Esterhazy. po g. 40 „	94.50
Knez Salmovi po g. 40 „	35.25
Knez Palfyovi po g. 40 „	34.25
Knez Claryovi po g. 40 „	35.50
Knez St. Genoisovi po g. 40 „	33.50
Knez Windischgräz. po g. 20 „	22.75
Grof Waldsteinovi po g. 20 „	20.25
Grof Keglevičevi po g. 10 „	15.00
Budimski . . po g. 40 „	33.75
Denarji.	
Cesarske krone . . . g.	16.05
Cesarski cekini . . . „	5.71
Napoleondori 20 (frankov) „	9.42
Souvraindori . . . . „	16.25
Ruski imperiali . . . „	9.68
Pruski Fridrikdori . . „	9.95
Angležki souvraindori . „	11.85
Louisdori (nemški) . . „	—.—
Srebro (ažijo) . . . . „	18.50

Loterijne srečke:

V Trstu 14. novembra 1863: **47. 76. 20. 85. 26.**

Prihodnje srečkanje v Trstu bo 25. novembra 1863.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Tiskar in založnik: **Jožef Blaznik** v Ljubljani.